

Seletuskiri autoriõiguse seaduse muutmise seaduse eelnoõ juurde

1. Sissejuhatus

Tasu audiovisuaalse teose ja teose helisalvestise kasutamise eest isiklikeks vajadusteks (edaspidi tühja kasseti tasu) on Eesti Vabariigis kogutud juba alates 1996. aastast. Tühja kasseti tasu abil kogutakse tasu, millega makstakse hüvitist õiguste omajatele (autorid, esitajad, fonogrammitootjad) selle eest, et nende poolt loodud loomingut salvestatakse isiklikeks vajadusteks.

Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiivi 2001/29/EÜ autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste kohta infoühiskonnas (infoühiskonna direktiiv) art 2 kohaselt peavad liikmesriigid andma muuhulgas autoritele nende teoste osas, esitajatele nende esituste salvestuste osas, fonogrammitootjatele nende fonogrammide osas ning filmide esmasalvestuste tootjatel nende filmide originaali ja koopiate osas ainuõiguse lubada või keelata otseselt või kaudset ajutist või alalist reprodutseerimist mis tahes viisil või vormis, osaliselt või täielikult. Samas on infoühiskonna direktiivi art 5 lg 2 p b kohaselt liikmesriikidel õigus reprodutseerimisõiguse osas näha ette erand mis tahes kandjal reproduktsioonide osas, mille füüsiline isik on teinud isiklikuks tarbeks ning mille kasutuseesmärk ei ole otseselt ega kaudselt kaubanduslik, tingimusel, et õiguste omajad saavad õiglase hüvitise.

Eesti Vabariik on reproduktsiooniõiguse osas infoühiskonna direktiiviga lubatud erandi ette näinud autoriõiguse seaduses (AutÕS), mille § 26 lg 1 järgi on autoril, samuti teose esitajal ja fonogrammitootjal õigus saada õiglast tasu, kui teost või fonogrammi reprodutseeritakse isiklikeks vajadusteks autori nõusolekuta. AutÕS § 27 lg 7 kohaselt on tasu suuruseks salvestusseadmete puhul kolm protsenti kauba väärtusest ja salvestuskandjate puhul kaheksa protsenti kauba väärtusest.

AutÕS §-s 26 lg-s 1 sätestatud regulatsiooni tulemusel saavad füüsilised isikud oma isiklikuks otstarbeks muusikat ja filme reprodutseerida ilma, et peaksid õiguste omajatelt selleks igakordselt eraldi litsentsi saama. Tasu kogutakse isiklikuks reprodutseerimiseks mõeldud salvestusseadmete ja tühjade (salvestuseta) audio- ja videosalvestuseks mõeldud vahendite eest. Tasu maksjateks on eelpool nimetatud seadmete ja vahendite tootjad, importijad, müüjad ning isikud, kes nimetatud seadmeid ja vahendeid Eesti Vabariiki toovad. Tasu kogujaks kinnitab justiitsminister AutÕS § 27 lg 12 alusel kollektiivse esindamise organisatsiooni. Alates nn tühja kasseti tasu kogumise süsteemi rakendumisest on tasu kogunud Eesti Autorite Ühing.

Vabariigi Valitsuse 17.01.2006 määrusega nr 14 „Audiovisuaalse teose ja teose helisalvestise isiklikeks vajadusteks kasutamise kompenseerimiseks tasu maksmise kord, salvestusseadmete ja -kandjate loetelu ning muusika- ja filmikultuuri arendamiseks ning koolitus- ja teadusprogrammide finantseerimiseks või kasutamiseks muudel analoogsetel eesmärkidel tasu

taotlemise kord“ (edaspidi määrus nr 14) sätestatakse salvestusseadmete ja -kandjate loetelu, mille eest tuleb nn tühja kasseti tasu maksta.

Määruse nr 14 § 3 lg 1 kohaselt võetakse tasu järgnevate salvestusseadmete ja -kandjate eest (välja arvatud mikrokassetid ning seadmed, mis on integreeritud arvutiga või on kasutatavad ainult arvuti vahendusel):

- 1) videokassetid (VHS) – salvestuseta;
- 2) audiokassetid – salvestuseta;
- 3) CD-R, CD-RW, DVD-R ja DVD-RW – salvestuseta;
- 4) minidiskid (MD) – salvestuseta;
- 5) VHS ja DVD videosalvestusseadmed;
- 6) audiokassetidele, CD-R-le ja CD-RW-le salvestavad audiosalvestusseadmed.

Olukorras, kus Eesti seadusandja on otsustanud salvestusseadmete ja -kandjate loetelu kehtestamise volitada Vabariigi Valitsusele, on viimasel kohustus seda teha viisil, mis tagab loetelu ajakohasuse. AutÕS § 27 lg-s 14 sätestatud volitusnormi täitmiseks peaks kohustuse adreassaat (Vabariigi Valitsus) pidevalt jälgima, et tasu objektide loend oleks aktuaalne ehk selline, mis kindlustab õiguste omajatele õiglase hüvitise järjepideva maksmise.

Eeltoodud salvestusseadmete ja -kandjate loetelu on muutumatuna püsinud alates määruse nr 14 vastuvõtmisest 2006. a jaanuarikuus. Samas on viimastel aastatel toimunud suur muudatus tehnoloogias – suur osa salvestamisest toimub digitaalsete vahenditega.

2. Kultuur 2020

Vabariigi Valitsus kiitis 21. novembril 2013 heaks kultuuripoliitika põhialuste dokumendi, mis annab suunised Eesti kultuuri arendamiseks aastatel 2014–2020.¹ Kultuuripoliitika põhialuste dokumendi kinnitas lõplikult Riigikogu 12. veebruaril 2014.²

Kultuuripoliitika põhialused aastani 2020 punktis 18 on toodud, et **riik kaitseb autorite õigusi, kohandades õigusruumi vastavalt tehnoloogiliste võimaluste arengule**. Riigi kohuseks on luua intellektuaalomandi kaitseks tõhus seadusandlik raamistik, mis tagab autorite varaliste õiguste ja nendega kaasnevate õiguste kaitse intellektuaalse omandi kasutamisel. Vabariigi Valitsus, jättes kaasajastamata määruses nr 14 loetletud salvestusseadmete- ja vahendite nimekirja, ei ole oma tegevuses järginud Riigikogu otsust ”Kultuuripoliitika põhialused aastani 2020” heakskiitmine.

Vabariigi Valitsusel on kohustus esitada igal aastal Riigikogu täiskogu kevadistungjärgul ettekanne põhialuste elluviimise kohta eelmisel aastal. 2018. aastal tutvustas kultuuriminister kultuuripoliitika põhialuste elluviimist 14. veebruaril toimuval Riigikogu istungil.

Kultuuriministri aruandes „Kultuuripoliitika põhialused aastani 2020“ aasta 2017 täitmise kohta ei kajasta mitte mingisuguseid arenguid nn. tühja kasseti tasu valdkonnas, sest neid ei ole toimunud.³ Sarnaselt viimasele aruandele ei kajastu nn. tühja kasseti tasu valdkonna arengud (täpsemalt nende puudumine) ka varasemates aruannetes.

¹ <http://www.kul.ee/sites/kulminn/files/kultuur2020.pdf>

² <https://www.riigiteataja.ee/akt/314022014002>

³ https://www.kul.rik.ee/sites/kulminn/files/180130_lisa1_kultuur2020_aruanne2017_viisi.pdf

3. Kohtuvaidlus avalik-õiguslikus suhtes tekitatud kahju hüvitamiseks

2013. aastal esitasid Eesti Autorite Ühing, Eesti Esitajate Liit ja Eesti Fonogrammitootjate Ühing esimese kaebuse Tallinna halduskohtusse avalik-õiguslikus suhtes tekitatud kahju hüvitamiseks ja palusid hüvitist 2010-2013 perioodi eest, ning muu hulgas tõstasid ka õigusliku probleemi – kehtiv regulatsioon on vastuolus EL õigusega ja ka põhiseadusega. Vaidlus käis läbi erinevad kohtuastmed ja 2016. a septembris ütles riigikohus väga selgelt, et 2006. aastast pärinev Vabariigi Valituse määrus on vastuolus EL õigusega, infoühiskonna direktiiviga.

Riigikohtu halduskollegium leidis, et nutiseadmed ja mälupulgad oleksid pidanud sisalduma määruse nr 14 loetelus juba aastatel 2010-2013⁴. Nutiseadmete all tuleks mõista vähemalt tahvelarvuteid ja nutitelefone.

Riigikohus ütles vägagi selgelt, et Vabariigi Valitus on oma tegevusetusega oluliselt rikkunud EL direktiivi ehk pole taganud sellist õiglast kompensatsioonimehhanismi, mis tagab autoriõiguste omajatele – autoritele ja esitajatele ja teistele õigustatud isikutele – võimaluse saada õiglast hüvitist.

Olenemata lõppenud kohtuvaidlusest⁵ ja Riigikohtu (2016. a esitatud) seisukohast, et määruses nr 14 sisalduv salvestusseadmete ja -kandjate loetelu on iganenud ega vasta tegelikule olukorrale, pole Vabariigi Valitsus määruses nr 14 sisalduvat loetelu kaasajastanud tänaseni.

2018. aasta juulikuus pöördusid Eesti Autorite Ühing, Eesti Näitlejate Liit, Eesti Lavastajate Liit, Eesti Lavastuskunstnike Liit, Eesti Interpreetide Liit, Eesti Heliloojate Liit, Eesti Esitajate Liit, Eesti Fonogrammitootjate Ühing ja Eesti Audiovisuaalautorite Liit järgmise kaebusega Tallinna Halduskohtusse perioodil 2014-2017 avalik-õiguslikus suhtes tekitatud kahju hüvitamiseks.

Tallinna Halduskohtule esitatud kaebuses palutakse eelpool loetletud organisatsioonidele mõista Vabariigi Valitsuselt 17.01.2006 määrusega nr 14 „Audiovisuaalse teose ja teose helisalvestise isiklikeks vajadusteks kasutamise kompenseerimiseks tasu maksmise kord, salvestusseadmete ja -kandjate loetelu ning muusika- ja filmikultuuri arendamiseks ning koolitus- ja teadusprogrammide finantseerimiseks või kasutamiseks muudel analoogsetel eesmärkidel tasu taotlemise kord“ aastatel 2014-2017 tekitatud varalise kahju (saamata jäänud tulu) hüvitisena 37,8 miljonit eurot ning viivis 4,9 miljonit eurot.

Kui infoühiskonna direktiivi rikkumine oli juba aastate 2010-2013 osas ilmselge, on infoühiskonna direktiivi rikkumine aastate 2014-2017 osas veelgi ilmekam ja raskem, arvestades, et määruses nr 14 sisalduvate ajalooliste salvestusseadmete ja -kandjate kasutamine on veelgi vähenenud ning digitaalse kopeerimise võimalused ja mahud on kasvanud.

Õiguste omajaid esindavad organisatsioonid on seisukohal, et õiglase hüvitise saamise õigus isiklikuks kasutamiseks reprodutseerimisega tekitatud kahju kompenseerimiseks puudutab eranditult kõiki autoreid, esitajaid ja fonogrammitootjaid. Seega puudutab nimetatud õiglase hüvitise saamise õigus rikkumine valdava osa loomekogukondade sissetulekuid ning seeläbi kultuuri, tööstuse ja üldsuse huve laiemalt.

3. Ülevaade hetkeolukorrast

⁴ RKHKo 3-3-1-9-16, p 21 teine lõik. <https://www.riigiteataja.ee/kohtulahendid/detailid.html?id=206132972>

⁵ Tallinna Ringkonnakohus on teinud haldusasjas nr 3-13-366 lõpliku kohtuotsuse 31.10.2017.

Seadusandja poolt AutÕS §-dega 26-27 ette nähtud hüvitise süsteemi on Vabariigi Valitsus aga oma tegevusetusega välja suretanud, kuna tühja kasseti tasu kogumise saldo on ainuüksi pärast halduskulude mahaarvamist selgelt negatiivne alates 2014. aastast alates.⁶

Tasu jaotatakse autorite, teoste esitajate ja fonogrammitootjate vahel, lähtudes teoste ja fonogrammide kasutamisest (AutÕS § 27 lg 8). Tasu jagatakse jaotuskava alusel, mille väljatöötamiseks kinnitab justiitsminister) igal aastal komisjoni, kuhu proportsionaalselt kuuluvad autoreid, esitajaid ja fonogrammitootjaid esindavad kollektiivse esindamise organisatsioonid ning üks ministeeriumi esindaja (AutÕS § 27 lg 8). Aastatel 2006-2017 on nn tühja kasseti tasusid kogutud ja neid õiguste omajatele ning muusika- ja filmikultuuri arendamiseks, koolitus- ja teadusprogrammide finantseerimiseks jaotatud (AutÕS § 27 lg 10) järgmiselt:

Aasta	Õiguste omajatele jaotatud (EUR)	Projektide ja programmide finantseerimine (EUR)	Kokku jaotusfondi (EUR)
2006	216 493 €	-	216 493 €
2007 ⁷	242 211 €	17 256 €	259 468 €
2008 ⁸	185 752 €	20 639 €	206 391 €
2009 ⁹	86 793 €	9 643 €	96 437 €
2010 ¹⁰	41 170 €	4 574 €	45 744 €
2011 ¹¹	18 495 €	2 055 €	20 550 €
2012 ¹²	9 543,60 €	1060,40 €	10 604 €
2013 ¹³	7 494 €	833 €	8 327 €
2014 ¹⁴	0 €	0 €	0 €
2015	0 €	0 €	0 €
2016	0 €	0 €	0 €
2017*	2279 €*	0 €	0 €

* 2017 aasta jaotuskava alusel kuulus jaotamisele 2279 €, kuid kogumise kulud ületasid laekumist 7720 € võrra ja väljamakseid ei olnud võimalik teha.

04.12.1015 edastas Justiitsministeerium kooskõlastamiseks ja arvamuse avaldamiseks nn tühja kasseti tasu regulatsiooni muutmise väljatöötamise kavatsuse. Selles väljatöötamiskavatsuses nenditakse muuhulgas probleemina, et kehtiv regulatsioon ei taga õiguste omajatele õiglast hüvitist erandi rakendamisega tekitatud kahju eest.

⁶ Vt ka Riigikohtu esimehe Priit Pikamäe eriarvamus põhiseaduslikkuse järelevalve asjas nr [3-4-1-22-15](#): „Mõistetavalt on Vabariigi Valitsusel otsustusruum küsimuses, milliseid salvestusseadmeid ja –kandjaid loeteluga hõlmata, kuid ühelgi juhul ei tohi see olla seadusandja poolt AutÕS §-dega 26–27 ette nähtud autoritasude süsteemi väljasuretava iseloomuga. Täpselt nii on see aga juhtunud käesolevas kaasuses, mil kaebajate esitatud andmetest nähtuvalt on autoritasude kogumise saldo ainuüksi pärast administreerimiskulude mahaarvamist selgelt negatiivne.“

⁷ http://dokreg.kul.ee/public/F_DOKREG_sisse08_0318133247_001.97541.pdf.

⁸ http://dokreg.kul.ee/public/230209_tyhikass_jaotuskava_MKK_lisa.151002.doc.

⁹ http://dokreg.kul.ee/public/100310_tyhikass_jaotuskava_lisa.211306.doc.

¹⁰ http://dokreg.kul.ee/index.php?id=10319&op=doc_details&dok_id=19042&asutus_id=1.

¹¹ <http://adr.rik.ee/jm/fail/176152/Tuhja%20kasseti%20tasu%20jaotuskava%20kinnitamine3....ddoc>.

¹² <http://adr.rik.ee/jm/dokument/4026498>

¹³ <http://adr.rik.ee/jm/dokument/4242292>

¹⁴ <http://adr.rik.ee/jm/dokument/4326340>

Väljatöötamiskavatsuse kohaselt pidi eelnõu kooskõlastamisele saatmise aeg olema aprillis 2016. a ja õigusakti eeldatav jõustumise aeg 01.01.2017, kuid tänaseni ei ole välja töötatud isegi eelnõud ning kahju tekitav õigusvastane tegevusetus jätkub.

Autoreid, esitajaid ja fonogrammitootjaid esindavad organisatsioonid on koos ja eraldi korduvalt pöördunud nii Riigikogu kultuurikomisjoni, Vabariigi Valitsuse kui ka Justiitsministeeriumi poole, et tühja kasseti tasu regulatsiooni kaasajastataks, kuid siiani ei ole mingeid muudatusi toimunud.

Justiitsministeerium on ise sõnaselgelt tunnistanud tühja kasseti tasuga seonduvaid probleeme 02.06.2015 pöördumises¹⁵:

1) „... tänapäeval toimub praktiliselt kogu kopeerimine digitaalsete kandjate ja vahenditega (peamiselt internetist allalaadimine, kandjateks kõvakettad, CD-d, mobiiltelefonid ja MP3-mängijad). See on viinud kogutava tasu vähenemiseni sellisel määral, et ei saa rääkida õiguste omajatele õiglase hüvitise maksmisest (õiglase hüvitamise vajadusele ning kahju hüvitamisele viitavad kõik viimasel ajal tehtud Euroopa Kohtu lahendid, mis on direktiivi 2001/29/EÜ artikli 5 lõike 2 punkti b kohaldamist käsitletud).“

2) „... kehtiv õigus – AutÕS §-d 26 ja 27 ning asjaomane Vabariigi Valitsuse määrus – ei taga direktiiviga antud küsimuses seatud eesmärgi täitmist ega võimalda õiguste omajatele piisavat kompensatsiooni erandiga piiratud ainuõiguse eest.“

4. Võrdlus teiste riikidega ja uuring

Asjakohane on võrdluseks tuua teiste Euroopa Liidu liikmesriikide praktika. Euroopa Liidu liikmesriikide keskmine kogutud nn tühja kasseti tasu oli 2014. aastal **1,69** eurot inimese kohta ja 2015. aastal **1,42** eurot inimese kohta. Võrdluseks, Eesti vastavad näitajad olid vastavalt **0,01** ja **0** eurot. Ülemaailmse Intellektuaalse Omandi Organisatsiooni (WIPO) veebilehel on toodud ülevaade, kuidas toimus erinevates riikides nn. tühja kasseti tasu kogumine 2016. aastal (edaspidi WIPO ülevaade).¹⁶ Alates 2014. aastast on tasu kogumine olnud kahjulik tegevus, kuivõrd selle kogumise tasud ületavad kogutud summat. Nõnda ei saa kuidagi jõuda seisukohani, et Eestis kehtiv regulatsioon võimaldaks õiguste omajatel saada teoste kasutamise eest õiglase hüvitise.

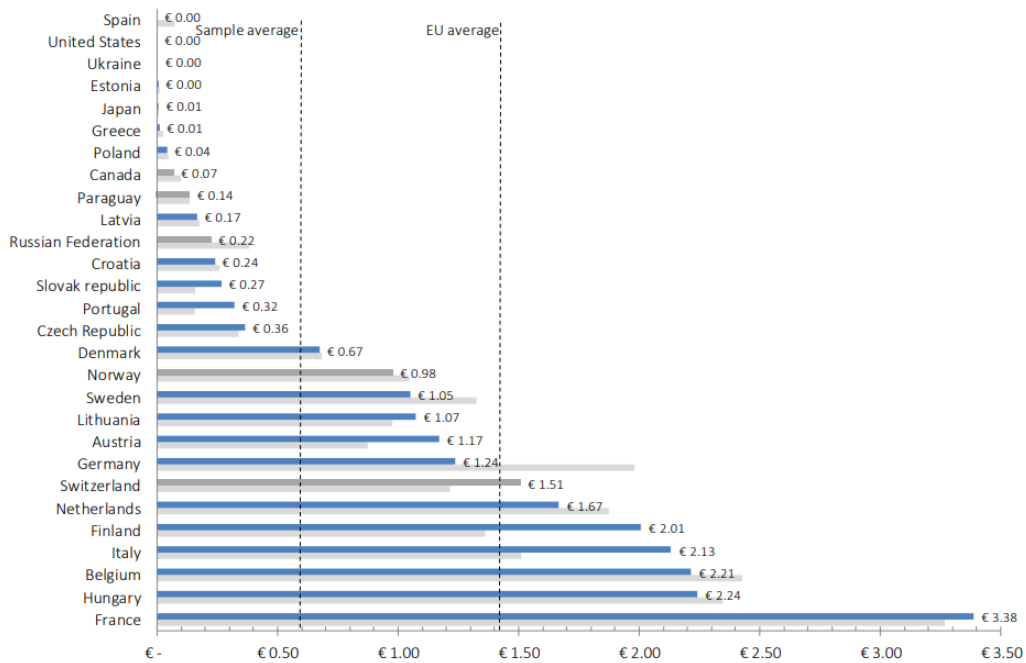
WIPO ülevaates on välja toodud erinevates riikides kogutavad nn. tühja kasseti tasud, siinkohal toome ära Eesti lähinaabrite vastavad summad 2007 – 2015 (eurodes):

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Läti	601625	358426	203761	223141	207989	267481	437866	329306
Leedu	80165	711011	102534	102534	1972906	2642206	2808503	3124441
Soome	12030920	8799293	6478600	5428400	7073300	6407100	4878300	11000000
Rootsi	14403548	12609229	9889162	8405433	9823462	13186657	15147304	10285356
Venemaa	-	-	952484	17094833	29600101	80455420	52543705	32326196

¹⁵ <http://adr.rik.ee/jm/fail/4402779/1-124136%2002.06.2015%20V%C3%A4ljaminev%20kiri.bdoc>

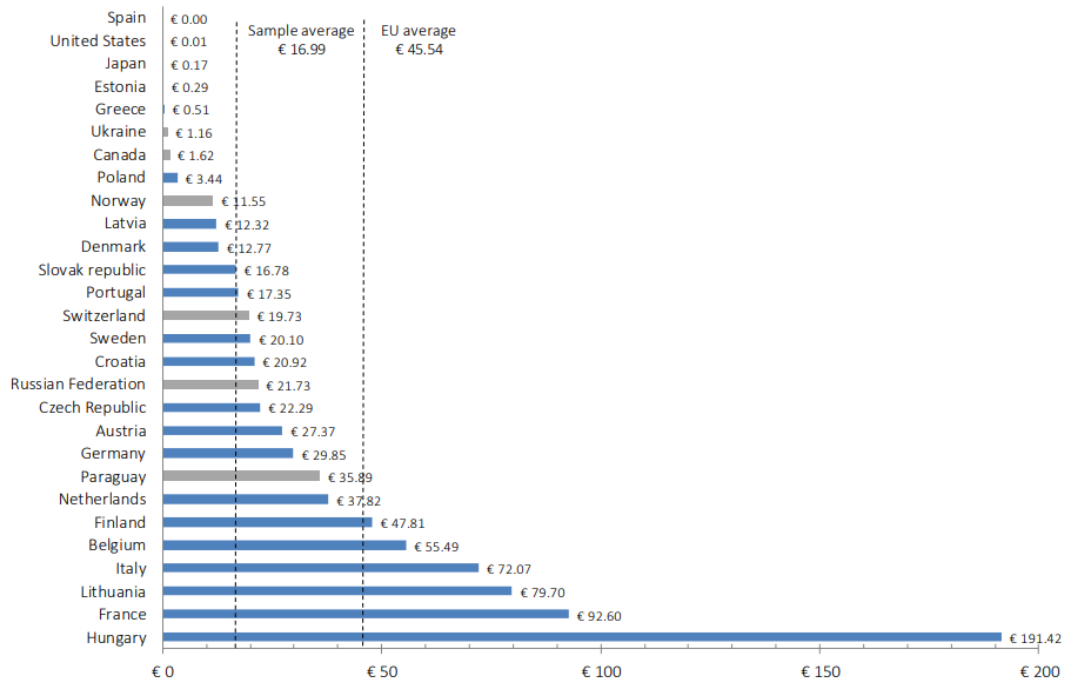
¹⁶ http://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_1037_2017.pdf

Figure 2: Levy revenues per capita in 2015 and 2013-2015 average (light grey bars)

Tühja kasseti tasu kogumine elaniku kohta 2015 aastal¹⁷

Figure 4: Levy revenues per capita per 1 million euros of GNI in 2015

Ungaris koguti 2015. aastal kõige suurem tühja kasseti tasu rahvamajanduse kogutulu (GNI- gross national income) suhtes: iga 1 miljoni euro rahvamajanduse kogutulukohta kogutakse 191 eurot. Prantsusmaa oli teine, järgneb Leedu ja Itaalia.¹⁸

¹⁷ http://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_1037_2017.pdf

¹⁸ http://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_1037_2017.pdf

Ülevaates on välja toodud, et aastatel 2007-2014 langes Eestis nn. tühja kasseti tasu kogumine 97%, samal ajal Leedus tõusis märkimisväärselt (3601 %).

Ülevaate kohaselt koguti 2015 aastal Eestis nn. tühja kasseti tasu elaniku kohta 0,00 €, samas Lätis 0,17 €, Leedus 1,07 € ja Saksamaal 3,38 €. Euroopa keskmine oli 1,42 €.

Ülevaade toob välja ka teisi aluseid, mille põhjal määratakse nn. tühja kasseti tasu suhet erinevatesse näitajatesse (nt. gross national income (PPP), GNI (gross national income per capita), kuid **Eesti mahajäämus on jätkuvalt väga suur, isegi võrreldes Läti ja Leeduga.**

Justiitsministeeriumi tellimusel on TURU-UURINGUTE AS viinud läbi küsitluse Eesti elanike harjumuste kohta teoste kopeerimisel 2016. aastal:¹⁹

1) 2016. a uuringu lisa kohaselt on 41% vastanutest teinud muusikast audiosalvestusi ning 33% vastanutest koopiaid audiovisuaalsest sisust;

2) 2016. a uuringu lisa p 6 kohaselt on inimesed muusikateoseid kopeerinud või salvestanud enim süle- või lauaarvuti sisesele kõvakettale (57%), mobiil- või nutitelefonile (49%), USB-mälupulgale (37%) ning CD-le (24%);

3) 2016. a uuringu lisa p 10 kohaselt on inimesed audiovisuaalseid teoseid kopeerinud või salvestanud enim süle- või lauaarvuti sisesele kõvakettale (59%), USB-mälupulgale (33%), arvutivälisele kõvakettale (22%) ja mobiil- või nutitelefonile (21%).

Seega saab öelda, et vähemasti **2016. aastal kasutasid Eesti inimesed muusika- ja audiovisuaalsete teoste kopeerimiseks oma süle- või lauaarvuteid, mobiil- või nutitelefone, USB-mälupulki, CD-sid ning arvuti väliseid kõvakettaid.** Tuleb rõhutada asjaolu, et määruse nr 14 § 3 lg-s 1 sisaldub eelnimetatud salvestusseadmetest ja -kandjatest üksnes CD. Veelgi enam, mõlemas kategoorias kõige populaarsemaks osutunud salvestusseade (arvuti- või sülearvuti sisemine kõvaketas) on määruse nr 14 § 3 lg 2 järgi *expressis verbis* välistatud.

5. Täiendav info

Riigikogu kultuurikomisjoni 19.01.2016.a. koosoleku protokollis kohaselt selgitas justiitsminister komisjoni liikmetele autoriõiguse seadusega ka tühja kasseti tasu teemat. Tegemist on valdkonnaga, kus Eesti mahajäämus võrreldes teiste riikidega on väga suur.

Ühingu poolt vaadates oleks kõige paremaks lahenduseks autoriõiguse seaduse § 26, § 27 ning AutÕS § 27 alusel välja antud määruse muutmise. Autoriõiguse seaduse muutmise eelnõu arutamisel Riigikogus tegi Eesti Esitajate Liit 25.02.2016.a kultuurikomisjonile vastava ettepaneku²⁰.

Ettepanek ei leidnud kultuurikomisjoni liikmete toetust, sest algne eelnõu käsitles kollektiivse esindamise organisatsioonide kohta käiva regulatsiooni täiendamist.

Autoriõiguse seaduse muudatuste arutamisel Riigikogus 16.03.2016.a. esitati küsimusi ka tühja kasseti tasu kohta. Eelnõu ettekandja Heidy Purga: **Kultuurikomisjoni ettepanek oli Justiitsministeeriumile väga tungivalt seda protsessi kiirendada.** Me pärisime ka aru,

¹⁹ TURU-UURINGUTE AS. Elanike käitumine audio- ning videosalvestiste kopeerimisel. Elanikkonna küsitlusuuringu meetodikaraport. Tellija: Justiitsministeerium. Jaanuar-vebruar 2017. Arvutivõrgus: https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/elanike_kaitumine_audio-ning_videosalvestiste_kopeerimisel.pdf ning uuringu juurde kuuluv lisa.

²⁰ <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/06e25010-710b-4eb9-b5e5-e627d22fcae/Autori%C3%B5iguse%20seaduse%20muutmise%20seadus>

millest viivitus on võinud tuleneda. Ütleme nii, et väga konkreetset vastust me ei saanud, aga see on lähiajal meie üks olulisematest teemadest.²¹

6. Ettepaneku põhjendused

Eestis on nimetatud hüvitise jaoks kogutavad summad viimastel aastatel vähenenud, sest kaubagruppide nimekiri, millelt tasu kogutakse, on püsinud peaaegu muutumatuna. Samas on viimastel aastatel toimunud suur muudatus tehnoloogias – suur osa salvestamisest toimub digitaalsete vahenditega. Olukorra lahendamiseks oleks kõige mõistlikum autoriõiguse seaduse § 26 ja § 27 ning AutÕS § 27 alusel välja antud määruse muutmine.

Tühja kasseti tasu süsteem toimib solidaarse tasu kogumise põhimõttel. See tähendab, et tasu kogutakse määruse nimekirjas olevatelt seadmetelt ja vahenditelt ning seda sõltumata kandja või seadme reaalsest kasutusest. **Tasut kogumine toimub AutÕS §-de 26 ja 27 alusel ning ei ole osa riigi maksusüsteemist. Õiguste omaja nõusolekuta on lubatud reprodutseerida audiovisuaalset teost või teose helisalvestist isiklikuks tarbeks. Autoril, samuti teose esitajal ja fonogrammitootjal on õigus saada õiglast tasu teose või fonogrammi salvestamise eest.**

Tühja kasseti tasu ei kompenseeri autoritele piraatlusest tingitud kahjusid. Samuti ei maksta hüvitist muusika ja filmide kasutuse eest, mis toimub lepingu alusel (nt iTunes, Spotify, , tele- ja filmiarhiivid internetis jne). **Tegemist on hüvitisega, mida makstakse autoritele, esitajatele ja fonogrammitootjatele selle eest, et autoriõiguse seadus lubab teatud juhtumitel teha teostest salvestusi enda tarbeks.**

Tühja kasseti tasu süsteem ei eelda, et absoluutselt kõikidele salvestusvõimalusega seadmetele ja kandjatele peab tasu kohaldama. Tasu kohaldamine on ühiskondlik kokkulepe, tavaliselt valitakse sellised kaubagrupid, mille tehnoloogia võimaldab muusikateoseid ja filme salvestada ning mille müügikäive on piisavalt suur, et koguda hüvituse maksmiseks vajalikke summasid.

Eelnõu järgi tuleb tasu maksta ka muusikateoste ja filmide salvestamiseks mõeldud seadmetelt. Tasu tuleb maksta seadmetelt, mis võimaldavad tarbijal tavalise kasutamise korral salvestada muusikateoseid ning filme. Mõiste "tavaline kasutus" tähistab sellist kasutust, mille korral seadme salvestusfunktsioon toimib ilma lisatarkvara installeerimise jms kõrgema tehnilise oskuse abil.

Valitud on sellised kaubagrupid, mille puhul muusikateoste ja filmide salvestus on kõige tõenäolisem.

Eelnõuga muudetava AutÕS § 27 lg 14 p 1 alusel kehtestab valdkonna eest vastutav minister määrusega audiovisuaalse teose ja teose helisalvestise isiklikeks vajadusteks kasutamise kompenseerimiseks tasu maksmise korra ning salvestusseadmete ja -kandjate loetelu ning makstava tasu suuruse salvestusseadme kohta.

Eelnõule on lisatud AutÕS § 27 lg 14 p 1 kehtestatava määruse projekt. Sisuliselt on tegemist sarnase määrusega nagu hetkel kehtiv määrus nr 14, kuid täiendatud on salvestusseadmete ja –kandjate nimekirja.

²¹ <http://stenogrammid.riigikogu.ee/et/201603161400#PKP-18515>

Salvestuskandjate puhul on mõistlik jätkata sama tasu arvestamise süsteemiga, mis hetkel kehtib ning täiendada ainult nimekirja vahenditega, mida peamiselt isikliku salvestamise eesmärgil kasutatakse (mälukaart, USB-mälupulk, väline kõvaketas, mitteintegreeritud sisemine kõvaketas ja pooljuhtketas). Tasu arvestus lähtuks jätkuvalt salvestusahendi maaletooja hinnast.

Salvestusvahendite puhul on nimekirja lisandunud seadmed, mida peamiselt tänapäeval kasutatakse isikliku salvestamise eesmärgil. Eelnõu kohaselt määratakse AutÕS 27 lõige 7 punkti 1 alusel vahemik, kui suurt tasu tuleb maksta salvestusseadmete puhul. Lõpliku seadmete nimekirja ja makstava tasu suuruse salvestusseadme kohta kinnitab justiitsminister oma määrusega.

Pajudes Euroopa Liidu riikides on tühja kasseti tasu kogumisel kasutusel süsteem, kus tasu määr on oleneb seadme mälu mahutavusest. See omakorda tekitab olukorra, kus ühe ja sama salvestusseadme puhul võib olla kasutusel 2-5 erinevat tasu määra. **Eelnõu esitajad leiavad, et parema selguse huvides oleks mõistlik kasutada kindlat tasu määra seadme kohta.**

Määruse eelnõu kohaselt oleks tasu MP3/MP4 pleier, muu audio või meediapleier, kantav andmekandja, mida ei ole nimetatud käesoleva paragrahvi 1. lõikes, arvuti (tahvel-, hübriid-, süle- ja lauaarvuti), mängukonsool, salvestusvõimalusega auto helisüsteem, multimeedia mängija, settopbox, videotuuneri puhul **kaks eurot seadme kohta.**

Mobiiltelefon, televiisor, kodukino süsteem, digiboks, satelliitvastuvõtja puhul oleks tasu **neli eurot seadme kohta.**

Eelnõus on piirmääradeks salvestusseadmete puhul 2 kuni 10 eurot. Võrreldes teiste Euroopa Liidu liikmesriikidega on tegemist pigem tagasihoidlike tasudega. Võrdlusena saab tuua välja Leedu vastavad tasu määrad, kus tasu määr arvuti, sülearvuti, hübriidarvuti puhul on 5,79 €, tahvelarvuti, mängukonsooli puhul 4,34 € ja mobiiltelefoni puhul (16GB kuni 256 GB) 4,34 €.

WIPO ülevaate kohaselt on oli välise kõvaketta (maht 1 TB) puhul 2016. aastal tasuks Prantsusmaal 20 €, Saksamaal 17 € ja keskmine oli 7,89 € (WIPO ülevaate lk 11 tabeli andmed). Mobiiltelefonid (maht 16 GB) puhul oli tasuks Prantsusmaal 8 €, Saksamaal 6,25 € ja keskmine oli 4.3 € (WIPO ülevaate lk 11 tabeli andmed).

Eelpool nimetatud salvestusseadmete eest tuleb tasu maksta kui seadmel on sisemisele mäluseadmele või ühendatavale salvestuskandjale salvestamise funktsioon ja/või taasesitamise funktsioon. Seega mobiiltelefonide eest (nn. nuputelefonid), millel ei ole mäluseadmele või ühendatavale salvestuskandjale salvestamise funktsioon ja/või taasesitamise funktsiooni, tasu maksta ei tule.

Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Euroopa Liidus käsitleb autoriõigustele üldsuse huvides tehtavaid piiranguid Euroopa Parlamendi ja Euroopa Liidu Nõukogu direktiiv 2001/29/EÜ autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste teatavate aspektide ühtlustamise kohta infoühiskonnas (edaspidi direktiiv). Direktiivi artikli 5 punkti 2b kohaselt võivad liikmesriigid reprodutseerimisõiguse puhul näha ette piiranguid, kui koopia teosest on teinud füüsiline isik isiklikuks otstarbeks ning selle

kasutamise eesmärk ei ole otseselt ega kaudselt äriiline – s.t selliste koopiate tegemine ei nõua igalt isikult autori loa taotlemist ja litsentsitasu maksmist. Samas sätestab direktiiv, et sellise erandi võimaldamine riigisiseste seadustega tähendab, et riik peab välja töötama ka kompensatsioonimehhanismi (direktiivis fair compensation) õiguste omajatele hüvitamiseks kõnealuse erandiga neile tekitatud kahju. Eestis kehtib tühja kasseti tasu maksmise süsteem juba alates 1996. aastast ning seega direktiivi rakendamisel jätkati tühja kasseti tasu mudeliga. Seadmete ja vahendite kataloogi täiendamine tehnoloogiaga, mille kasutamine praegusel hetkel on valdav, on direktiiviga kooskõlas ja aitab koguda hüvitise jaoks vajalikku raha. Samasugust tasu kogumise mudelit kasutab enamik Euroopa Liidu liikmesriike. Süsteemi eesmärk on kompenseerida autoritele, esitajatele ja fonogrammitootjatele riigi poolt seadusega üldsuse huvides kehtestatud õigusepiirangu tõttu saamata jäänud tulu.

Määruse mõjud ja määruse rakendamiseks vajalikud kulutused

Määruse nimekirja täiendamine võimaldab koguda autoritele, esitajatele ja fonogrammitootjatele summasid, mida saab pidada õiglaseks hüvitiseks. Tegemist on tasudega, mida maksavad salvestusseadmete ja -kandjate tootjad, importijad, müüjad ning isikud, kes toovad salvestusseadmeid ja -kandjaid EÜ tolliterritooriumilt Eestisse (AutÕS § 27 lg 1).

Uute kaubanimikirjade rakendamisega administreerimise osas muudatusi ei tule. Tasu kogub MTÜ Eesti Autorite Ühing, kellel on enamik salvestavate seadmete maaletoojaid andmebaasis ning toimib igapäevane koostöö.

Tasu maksmine ei puuduta seega riigieelarvelisi vahendeid ning määruse rakendamiseks vajalikke kulutusi riik tegema ei pea.

Tühja kasseti tasu puhul on tegemist õiguste omajatele maksatava kompensatsiooniga reprodutseerimisõiguse üldsuse huvides võõrandamise ja üksikisikute poolt kasutamise eest. Seega, oma olemuselt ei ole tühja kasseti tasu maks, tegemist kompensatsiooniga teatavate õiguste äravõtmise eest.

Algatajad:

Tarmo Kruusimäe

Priit Sibul

Madis Milling

Hardi Volmer